

منفی منم منم لیک مسابقه‌سی

آذربایجانلی لارین یاشاییب فعالیت ائتدیکلری محیط‌لرین ساغلام‌لیغی حاقدادانی‌شماق واختی چو خدان گلیب چاتمیشدی. بو محیط‌لره کولگه سلان مهم بیرخسته‌لیگین آدی نی "منفی منم منم لیک مسابقه‌سی" قویماق اولار. داخل‌ده و خارج‌ده آذربایجانلی لارین فعالیت ائتدیکلری شهرلرده بو مسابقه‌نین جریان‌دا او لماسینا شاهدی‌ییک. بو خسته‌لیگین زمینه‌لری، نتجه جریان ائتمه‌سی، سجه‌لری و عامل‌لری بو مقاله‌ده بحث اولور.

بو فنومن (phenomenon) ماهیت‌جه بیر خسته‌لیک اولدوغو حالدا فورم با خیمیندان‌بیر مسابقه کیمی جریان ائدیر. بو مقاله‌ده مسئلنه‌نین ماهیتی یا فورمو نظرده اولدوغوندان آسیلی اولاراق "خسته‌لیک" یا "مسابقه" سؤزلری ایش له‌نیر.

بو مقاله‌ده حال حاضرده داخل‌ده و خارج‌ده گندهن آذربایجان ملی‌سدنی حرکاتی یئری گلديکجه کنچمیش‌ده کی سول سیاسی حرکت‌له مقایسه اولموش دور. ماهیت‌جه بوایکی نمونه آراسیندا فرق‌لر نه‌قدره بؤیوک او لسادا، بئله بیر مقایسه استدلال و آراشدیر مامتد لوژی‌سی با خیمیندان دوزگون دور.

مقاله‌ده آلمان‌دان گلیمیش بیر مكتوبون سطرلرینده شاهد کیمی استفاده او لموش دور. بو مكتوب‌دا گلن آدلار مستعار‌دیرلار.

مسابقه نتجه گئدیر؟

بیر شهر یا آذربایجان آکتیویست‌لری‌نین بیر-بیرینی تانیدیقلاری محدود بیر محیط‌ده بیر آکتیویست‌لر بیر-بیر‌لرینی گوز آلتیندا ساخلاپیلار. بوردا هر کسین حقیقی یا فرضی موقفيت‌ی او نون اوچون آلدە ائدیلمیش بیر "امتیاز" سایلیر. بوردا او لاپیلرکی بو "امتیاز" آلدە ائتمیش شخص اوزو بوموقفت‌دهن خبری او لماسین. یعنی "موقفت" فرضی او لسوون. بوردا صابر آدلی بیر آذربایجان آکتیویست ینی نظرده آلين. بیر-بیرینی نظارت آلتیندا ساخلامیش طرف‌لر آراسیندا جمع یا بیر نتجه نفرین با خیمیند اصابر بیر موقفت‌نتیجه سینده امتیاز‌لار کسب ائتمک، دقت مرکزی و صحنه ایشیغیندا او لماق (be in the limelight) و بوتون بونلارلا او نون اعلان او لمامیش آمما جریان‌دا او لان مسابقه‌ده غالب گلدى بی یقین سایلیلر. صابری بو مسابقه‌ده غالب اعلان ائدهن عامل کیچیک بابیوک، حقیقی یا فرضی و صابرین اوز گۆزونده اهمیت‌لی با اهمیت‌سیز او لا بیلر مثل اوچون بؤیوک یا کیچیک بیر اجلاس دا چیخیش ائتمک، بیر تشکیلات دا مسئولیته‌سیچیلمک، بیر کتاب بین ترجمه‌سی یا بیر غائزت نشر ائتمک، مهم سایبان باشقا بیر شخصیت‌له یاخین مناسبت‌ده او لماق و بو کیمی واسطه‌لرله او زونون ایسته‌یینده آسیلی او لمایاراق بو مسابقه‌ده غالب تانینا بیلر. ایندی او زونو او دوزموش

منفی منم-منم لیک مسابقه‌سی

گؤره‌نلر هامیسى چالىشىرلاركى يازىق صابرى آلدە ائتدى بى امتياز لاردان محروم ائدیب او نو صحنه ايشىغىندا ان او زاق لاشدىرىسىنلار. بو فنومن اوچون وئريلەن آددا "منفی" صفتى بوردان ايرەلی گلىرى. عادتاً بىر مسابقه‌ده غالب گلمك اىستەين شخص اۋزو نوباخشى لاشدىرىمالى دىر با شقا سۈزلە اۋزو نو "اپات" ائتمەلى دىر. آمما بو مقالەدە مباحثە اولان مسابقه تامامىلە منفی دىر و باشقالارى نىن خاراب ائتمك يا همان اونلارى "انكار" ائتمك ايلە قاباغا گندىر.

خستەلېگىن سجىھەلرى

بىر: يايىلمىش آمما يانلىش بىر آنلايىشا گۈرە بو فنومن "شخصى"

"شخصى" صفتى بىر اعتبارا دوزگۇن دىر. آخى بو اختلافلار پارتىالار يا قورۇپلار آراسىندا يوخ، شخص لر آراسىندا گىدىر. آمما دقت ائتمك لازم دىركى بوردا اختلافلارين موضوعسو شخصى دئيل دىر و اگر بىر يا ئىچە طرف اۋزو نو آذربايجان مسئله‌سى ايلە باغلى اولان فعالىتلاردن كنارا چىكىرسە بوتون بو اختلافلارداندا ياخاسىنى قورتارىر. باشقا طرفى دەن بو مسابقه چوخ گۈزل شخىمى مناسىتلرى اولان صىميمى و ياخىن دوستلار آراسىندا داھادا گرگىن بىر حال دا جريان تاپا بىلir. چونكى بو ياخىن دوستلار بىر-بىرىنە قارشى مقايسە و مسابقه حسيا تىنا داھاتىز و راحات قاپىلىرلار. بىلە حال لاردا مسابقه‌نىن حدتى هىچ دە آز اولمور، تكجه بومسابقه‌ده او تو زموش دوستلار اۋز آجىغ لارىنى استار ائتمك اوچون رياكارلىق، ايکى اوزلولوك و باشقالارىنى قىزىشىدىرى ماق يولوايلە انتريقيا (داخلى اختلافلار) داخل اولورلار.

ايکى: خستەلېگىن باشقا مەم بىر سجىھەسى اونون يېرلى (محلى: local)

محدود بىر محىطده و بىر بىرىنلى دائىمى گۈزاؤنوندە ساخلايابىلن آداملار آراسىندا گىدىر. باشقا سۈزلە اگر حسین ياخىندان صابر يەن فعالىتلرى و اونون موققىتلىرى نىن جريان يىندا دئيل، اونا قارشى بىر يارىش و پا خىل لىق مناسبتى دە بىلە بىپ بىلمز.

اوچ: بو مسابقه سياسى باخىمدان آزچوخ نۇتىال دىر، يعنى طرفلىرىن بىر يا مختلف سياسى

فكىرلار صاحبى اولدوغو چوخ واخت بىر رۇل اوينامىر. يعنى مسابقه‌ده اشتراك ائدهن ياخىن دا اۋزو نو مسابقه شرايىطىنده حسن ائدەنلر، بىر مشترىك سياسى فكرى دە اولا بىللىر، فرقلى سياسى فكىرلار صاحبى دە اولا بىللىر.

مشترىك يا فرقلى سياسى فكىرلار صاحبى

ايکىنچى و اوچونجو سجىھەلرى بىر يېرده بىلە افادە ائتمك او لار: بىر شەرەد (بىر مسابقه ميدان يىندا) سياست، سلىقە، شخصى كاراكتىرلار باخىمىندا بىر-بىرىنە ياخىن و حتى ياخىن دوستلار آراسىندا انتريقالار گرگىن لىكە گئتدىر آمما آيرى-آيرى شەرلەر دە بو ياخىم لاردان هىچ بىر-بىرىنە ياخىن اولمايان آداملار بىر-بىرىنلى ياخشى جاباشا دوشورلىر و بىر-بىرىنلىن فعالىتلرىنە او بىكتىبو قىمت وئرە بىللىر (ارزىيابى ائدە بىللىر).

هر اجتماعی حرکت انسان‌لارین (فردلرین) بیرسلمه‌سیندهن و همکارلیغیندان یارا تیر. سؤز یو خدورکی بو "فرد" لرین هر بیرونین احوال روحیه‌سی اوز تأثیری نی حرکتین عمومی سجیه‌سینه (کاراکترینه) قویمالی دیر. بو تأثیر هم مثبت و هم منفی دیر. بومقاله‌نین آراشدیردیغی منفی بیر فنمن اولدو غوندان بو "فرد" لرین منفی سجیه‌لرینی آراماق لازم دیر. طبیعی دیر کی آداملا رین منفی (ائله‌جهه مثبت) کاراکترلری نین اجتماعی حرکتلره تأثیر قویماق درجه‌سی، بیر چوخ حالدا عمومی شرایطدهن آسیلی دیر. بونا گورهده یو خاری دا شرح اندیلن خسته‌لیگین سبب‌لرینی آرایارکن عمومی شرایطدهن دوغولان عامل‌لر، فردلرین پسیکولوژی احوالاتی و رُل‌لای ایله بیرلیکده و تریلیر.

۱ اجتماعی حرکتلره سیغینان اوغور سوزلار

شاه رژیمنه قارشی اولان سول‌چی حرکات ایرانین چوخ جهت‌دهن یاخشی گونلری ساییلا بیلن دئورده یا بیلیردی. او زامان دنیانین دئرد گوشه‌سینده طبله‌لر (دانشجو لار) و اساساً اورتا طبقه‌یه منسوب اولان جاوان لار (اوتوپیک) یئنی بیر دنیا یارادماق عشقینده ایدیلر. بو حرکت چوخ اولکه‌لر، او جمله‌دهن ایراندا اونیورسیتلت و تحصیل اوچاق‌لاریندا قالیب، اهالی آراسینا چیخا بیلمه‌دی.

بو گون ۱۹۹۰-جی ایلددهن یئنی مقیاس‌لارلا عرصه‌یه چیخیمیش آذربایجان حرکاتی با مباشقا سو سیال پسیکولوژی زمینه‌لردهن قالخیمیش دیر. بیر اسلام انقلابی، عراق ایله‌ایل لیک محاربه، کئچیمیش سیاسی فعالیت‌لرین آجی تجربه‌لری، مهاجرت و اونونلا باغلی عائله بحران‌لاری، تکلیک، سولغون‌لیق (depression) و سایر روحی خسته‌لیکلر، یئنی اولکه‌لرده اولان اویقون لاشماق (integration) کیمی چتین لیک‌لرله آل به‌یاخا اولان انسان‌لارین یو خاری داکی نمونه یعنی شاه دئورینده ایراندا گیزلی سول‌چی‌لیق حرکاتی نین اشتراک‌چیلاری آراسیندا اولان فرق‌لر آیدین دیر.

دئمه‌لی آذربایجان آکتیویست‌لری داها مرکب بیر اجتماعی شرایطین محصول اولدوقلاری حالدا، اونلارین مختلف سبب‌لردهن و مختلف سویه‌لرله حرکی ده اشتراک‌ائتمه‌لرینی ادعا ائتمک او لار.

پئری گلمیش کن بو ایکی حرکتین اهالی ایله مناسبت‌لری ده فرق‌لی و ماراخلى دیر. آذربایجان حرکتینده بیز عادی جماعتین حضوریندهن اوزاق و اونلارین ایتمام‌لاری ایله‌تام ضد اولان صرف بیر انتلکتکوئل حرکت یېرینه، اهالی نین احوال روحیه‌سی و عادت‌عنعنه‌لرینه یاد او لمایان بیر اجتماعی حرکتین شاهدی بیک. جماعته یادا لماماق و حرکتین اونیورسیتلت و زندان‌لار دیوار‌لاری حصاري‌ندا محبوس او لماما سی آذربایجان‌لی لارین ملی‌مدنی فعالیت‌لرینی آپاران قووه‌لرین سیرالاریندا اوز تأثیرینی بوراخیمیش دیر.

آذربایجان آکتیویست‌لری نین فعالیت جرگه‌سینه گلن‌لرین بیر حیصه‌سینی "سیغینمیش‌لار" (پناه گتیرمیشلر) آدلاندیرماق او لار. بونلار اوز تکلیک‌لریندهن، تحصیل، ایش، یا شخصی حیات‌لاریندا اوغور سوزلوق‌لاریندان و یاشادیقلاری جمعیت‌لرده (جامعلرده) دوچار اولدوقلاری هویت‌سیز لیک‌لریندهن حرکتین سیرالارینا اوز گتیریرلر. اوغور سوزلارین

منفی منم-منم لیک مسابقه‌سی

(ناکام‌لارین، نامرادلارین) اجتماعی حرکت‌لرده اوز دردلرینه توحداًق آختارمالاری تانینمیش بیر فنونمن دیر. انگلتره عالمی‌اریک هوفر (Erik Hoffer) ۱۹۵۱‌دله اوزونون (حقیقی مؤمن: The True Bliver) آدلی کلاسیک اثرینده اوغورسوزلار و طفیلی‌لرین اجتماعی حرکتلره جذب اولماسینی عالمانه بیر طرزده ایضاح ائدیر:

"اونلارین آن بؤیوک آرزولاری يىنى بير حیات صاحبی اولماق بىرىيىنى دهن دوغولماق- دير و اگر بو يولدا موفق اولماسالار ايسته يېرلرکى يىنى ارزشلره، يىنى آرخایينلىق و تازا اوميده آل تاپسینلار، بير يىنى مقصده اينام و يىنى ده يېر ايستېرلرکى اونلارین واسطه‌سیله مقدس بىرىشى ايله يولداشلىق و همكارلىق ائتسىنلر." (ص ۳۰)

اوغورسوزلوغ البته انسانى داها آغىر روحى چتىنلىكىلار قارشىسىندا قويابىلر. عۇمرۇنون آكتىيو دۇورىنى آرخادا قوييماقدا اولان و بو دۇورىن نىيجه‌سیله راضى لاشايىلمەيىب اوزونو حیاتدا ناكام گۈرمك انسانى آغىر روحى بحران لارقارشىسىندا قويور و بو بحران لاردان چىخماق اوچون اجتماعي حرکتلره قوشولماق بير آلتىناتىو كىمى گۈرۇنور. فرانسالى عالم، رياضياتچى، فيلسوف و طبیعت شناس پاسکال (Blsie Pascal) ۱۶۶۲-۱۶۲۳ ايل قاباخ "دوشونجەلر" آدلی اثرینده بىلە يازىز:

"انسان ايستير كى بؤیوک اولسون آمما گۈرور كى كىچىك دير؛ انسان ايستير كى خوشبخت اولسون، آمما گۈرور كى درين دهن بدېخت دير؛ ايستير كامل اولسون آمما گۈرور كى چاتىشمامازلىق لارلا دولودور. انسان چوخ ايستير باشقالارنى دقت و محبت يىنى جلب ائتسىن، آمما گۈرور كى اوونون ضعفلرى و چاتىشمامازلىق لارى باشقالاريندا اونا قارشى مىل سىزلىك و تحقىر حسى اويدىر. اوونون اوتانىماسى اوندادىلە يېرسىز عذاب و ئىريجى و جنایتكار حس لر اويدىركى تصورى ده ممکن اولاسى دئيل."

بىلەلىك لە آذربايچان ملى حرکتى نىن سيرالارى اوز ملى مدنىتى يادلارين هجوموندان قوروماچ ايستهين لر آراسىندا اوغورسوزلارين حضورو سۆزسوز دير. بو فنونمن كىكرت آداملارين وجودىنده گۈرسىنە بىلە سەدە، حرکتىن بىتونلۇيوننده بوراخدىيغى ايزلەدىنلىماز دير. البته بو اوغورسوزلارين و طفiliلى‌لرین حرکته ووردوغو ضربەلر، اونلارين سايى باخىمەندان آز اولدوقلارينا باخىماراق بؤیوک اولور. چونكى بير مخرب قووهنىن دايىتماق و خاراب ائتمك گوجو، اوونلار اوخشار مىشت بير قووهنىن يارداماق گوجوندەن قاتقات آرتىق اولور. تصور ائدىن كى بير ائوی اونلار و يوزلر ايشچى، اوستا، معمار و مهندىس تىكىير آمما همین ائوی سۆكمك اوچون بير نىچە نفر هەچ اختصاصى اولمايان آدام كفایت دير. ائلە آذربايچان ملى حرکتى نە پناھ كىتىميش اوغورسوزلار و ساير طفiliلى‌لرین تخرىباتچى گوجونون بؤیوک اولدوغودا بوردان ايرەللى گلير.

۲- ياش بحرانى:

اگر شاه دۇورىنده سىاسى سول دوشونجە اطرافينا يېغىلانلار اورتا و عالى تحصىل آلماقدا اولان ۱۵-۲۵ ياشلى لارдан عبارت ايدى، بوگون آذربايچان آكتىيويستلىرى نىن بؤیوک اكتىريتى ۳۵-۴۵ ياشىنالاردان عبارت دير. انسان ۱۵-۲۵ ياشىندا هله اوز ترقى سىنى قاباخدا گۈرور. ۳۵ ياشىنالار ايسه آرزولارى نىن چوخوناچاتىمادىقلارينا اعتراف ائتمك

منفى منم-منملىك مسابقهسى

مجبورىيىنده اولمالى اولورلار. اونلار اوچون گله جىكاومىدى ايله ياشاماغا بىر اساس گئرسنپير. بوگون آلدەن گىلەن و اوزگەلرینه قىمت اولان "فرستلر" يىن گىرى قايتىماغىنا بىر اوميد اولمادىيى حالدا دۆزولمۇز مغلوبىت لر كىيمى گئرسنپيرلر.

۳- كىچمىش تجربەلر:

ماقايىسە اوچون سئچدى يىمىز شاه دئورىيىنده كى سولچولوق حرکاتى نىن اشتراك چىلارى اۋزلىرى نىن ۱-جى سىياسى تجربەلرini كىچىرىدىرلەر. بو حركات رۇمانىسىم دومان بىنا بورونموش ايدى. صوفى لرین "فنا فى الله" فلسفسى بوردا "فنا فى خلق" فورمیندا حاكم روھىيە ايدى. ثروت، راحاتلىق و مقام دان قاچماق، اولومەستايىش ائتمك و "شهىد" پرستلىك باشقا يايلىميش احوال روھىيەلرden ايدىلر. هامى "ھوادار" ايدى و آرزو ائدىرىدى كى بىرزامان رەبىرلەن يولوندا جانىن فدا ائتىسىن.

بوگون آمما آذربايجان آكتىويىستلەرنىن بؤيوك اكتريتى هم ایران انقلابى نىن عمومى تجربەلرى و هم دە هانسى سا بىر سىياسى تشكيلاتدا مستقىم فعالىتلىرين تجربە ائتمىش دىر. بو تجربەلر سىياسى فعالىتلىرين اطرافيينداكى رۇمانىسىمى كورلايىب و رەبىرلەن مقدس، معصوم و آل چاتماز اولمالارينا اولان اينامى آرادان آپارميش دىر. باشقا طرفەن كىچمىش سىياسى فعالىتلەدە افتخارسىز "پيادە" لر رۇلوندا چىخىش ائتمىش لر بوگون جىبران مافات ائتمك اوچون داھا اۋز روھلارى نىن "پيادە" كىمىمى اۇتن حقىر جسم لر دە حلول ائتمەسىنە راضى دئىل لر.

۴- حرکات يىن علنى فورمۇ:

كىچمىش دەكى سولچولوق حرکاتى تام گىزلى بىر مبارزە ايدى. رەبىرلەر و باشچى لار گىزلى ايدىلر. حتى آشاغى لاردا كىيم سە اۋزونو گۈزە چىكمك و اۋز كىفيتلىرىنى آشكارا ئىتمك اىستەمەرىدى. بىر چرىك آلينە سلاح آلاندان سونرا اورتا حساب ايلە ۶ آى (!?) عۆمر ائدىرىدى. بعضى لرى حتى اۋلەنەن سونرا دادا آتسىز قالىرىدىلار. بىلە بىر شرایطىدە سول حرکت يىن بوتون لايەلر يىنده مسيحىيت تارىخى نىن باشلانىش يىنداكى شەھىدلەر و قدис لرین حاقىنداكى افسانە روايتلەدە نقل اولونان فداكارلىق لار كىمى بىر حال هويا يانىرىدى و بو حال هوادا هېچ يئرى اولمايان "منم-منملىك داواسى" ايدى. بوگون آمما آذربايجان آكتىويىستلەر داخىلە و خارج دە اۋز آدلارى و فتوشكىلىرى ايلە مطبوعاتدا چىخىش ائدىرىلر، سىن و تصویرلەر ئىلە راديو ستلىزىلار و خطابە كورسى لرى آرخاسىنا چىخىرلار، اوردا بوردا مصاحبه و ئىرېرلەر و سايىر. دىمەلى كىمىن نەقدەر و نە درجه دە دقت مرکزى و صحنتە ايشىغىندا اولدوغۇنما هامى شاھد اولا بىلەر.

۵- سىياسى معلومات يىن آزلىغى

بو مدعانىن ثبىتى اوچون دە يوخارى دا كى كىمى حاضر كى آذربايجان حرکتىنى ایران يىن كىچمىش دەكى سول حرکتى ايلە مقايىسە متدوندان فايىدالانماق اولار.

منفی منم-منم لیک مسابقه‌سی

۱۳۵۰-جی ایللرده ایراندا سول فکرلره تانیش لیق صمد بهرنگی نین اثرلری باشد او لاما قلا او شاق ادبیاتی ایله باشلاندیردی. سونرا تاریخ، یئنی شعر، رومان، انسان تکاملی نین تاریخی، ادبی نقد، ادبی مجموعه‌لر، فلسفه، سیاسی اقتصاد و سایر موضوع‌لاردا کتاب‌لارلا دوام ائدیلیردی. بونلاردان علاوه سوسیالیست اولکله‌لر دوزلمیش فیلم‌لر، دنیادا سول حرکت‌لرین خبرلرینی ایزله‌مک (نمونه اوچون یتنام محاربه‌سی و کوبا انقلابی نین خبرلری)، خارجی رادیولارا قولاق آسماق و... یول لار ایله بیر جاوان او شاق او ز سولچی دنیا گئرو شونون اساس لارینی اؤیره‌نیردی. بو جاوان‌لار بويول لاری کچرکن آكتیو یا ساوادلی سولچی او لماسالاردا؛ کتاب، مطبوعات، فیلم، تئاتر و موسيقی‌یه اهمیت وئرمەیی و هرنەدەن مهم مطالعه ائتمەیه عادت ائدب، سیستماتیک فکر لشمکله تانیش اولور دولار. بو پرسنه‌نی کچیرمیش جاوان‌لار سونرالار صرف مارکسیستی اثرلرله تانیش اولوب ساوادلارینی آزچوخ آرتیردی‌لار. سۆز يوخ کی نه دنیادا کمونیسم بیر گونه چیخدی و نه ایراندا بیر امکان تاپدی. بوگون بو تاریخه با خارکن نظرده آلين کی بوگون ایراندا ساوادلی لارین سایی يوزده ۳۰-دان يوزده ۶۰-آ چاتدیغی حالدا آن آز کتاب و قازت او خویان بیر اولکه دیر، آمما همین بو جاوان‌لار بئله بیر اولکه‌ده هر سی مینلرلره جلد کتاب او خوموشدورلار. دقت ائدین کی حتی اگر آکادمیک متدلار اساسیندا بیر پلانلى مطالعه ائتمەسەلرده، او خودوقلاری نین بؤیوک اکثریتی او ز ایده‌ئولوژی لری نین بلا واسطه خدمتیندە ایدى.

آذربایجان آكتیویست‌لری نین تنفس ائتدیکلری آتمسفرین انتلکتوئل سویه‌سینی بیلمک اوچون داخل و خارج‌دەمکی آذربایجان مطبوعات اورقان‌لاری آراسیندا او زونه مخصوص یئری اولان «وارلیق» درگی‌سی نین آبونه و او خونماق سویه‌سی نین چوخ آشاغى اولدوغونو شاهد گتیرمک اولار. تکجه بیر نكته‌یه اشاره لازم دیر. اگر يوخارى داشرح ائدیلن پروسه ارومیه یا قزوین ده اورتا مكتب شاگردلری طرفیندهن کچیرلیلیردی، بوگونکو معلومات سیزليق و آختاریب، او خویوب اؤیره‌نمه یه فارشی اولان ماراخ سیزليق؛ استانبول، پاریس ده، مونترال دا، سیدنی، کپنهاک و بو کیمی دنیانین علم و مدنیت مرکزلری ساییلان شهرلرده باش وئریر. باشقا فرق ده بودورکی ۲۵-۳۰ ایل بوندان قاباخکی کمونیسم وورغون‌لاری اگر اورتا مكتب شاگردلری و او نیورسیتیت‌لرین طبله‌لری ایدیلر، آذربایجان ملی حرکتی نین بوگون خارج‌ده کی آكتیویست‌لری نین بؤیوک بیر قسمی دنیانین تانیمیش او نیورستت‌لرینی بیتیرمیش علم آداملاری دیرلار.

من بحث‌ین بو حیصە‌سی نی ده بوردا با غلاییرام اگر بو مدعالارین فاكت اولدوغونا شک ائدهن او لسا، اوندا باشقا بیر فرستد ده بو مسئله‌یه قاییتماق اولار.

سیاسی معلوماتین آزليغى منم-منم لیکلر بحران‌ینا نه تأثیری اولا بىلر:

مقایسه ائدیلن مثالدا هر بیر سولچو جاوان کسب ائتدی‌بى معلومات نتیجه سینده بیر انتلکتوئل مباحثه‌یه گیرمەیه هم موضوع تاپا بیلیردی هم بو موضوع‌لاردا دانیشما غاسؤز. موندین کندیندە او توروب چىن ایله شوروی نین یا فيدل کاسترو ایله چگوارانین اختلاف‌لارین دان بحث ائتمک، شوروی نین آمریکا ایله فضا تکنولوژی سی او زره مسابقه سینده سون غلبە سیندهن خبر وئمک، فرد هالیدى ین بى بى سی یه وئردى بى مصاحبه سینده شاهدان ائتدی‌بى انتقاد، سوسیالیسمە چاتماق اوچون سلاحلى مبارزه (مشی مصلحانه) و سایر. بو کیمی مین بیر موضوعون او لماسى داها

منفی منم-منم لیک مسابقه‌سی

منم-منم لیکلرین شخصی پلانلارا چکیلمه‌سینه بیر امکان وئرمیردی. البته او ردادا دوست‌لار و مسلک‌داش‌لار آراسیندا طبیعی انسان مناسبت‌لری و بو مناسبت‌لرین ایچیندە اوزنوجوّزه چکمک جهدلرینی دانماق اولماز، آمما بو مقاولدە مباحثه اولان منم-منم لیک مسابقه‌سی يئرلی سیئرسیز "اظهار فضل" ائتمک و "اسرار مگو" دان خبردار او لماق‌ادعالاری وار ایدى. (بوردا او ایل‌لدە کى سول حرکتى نقد ائتمک يا او ایل‌لری ایده‌آلیزه ائتمک قصدى يو خدور، يوخسا همان حرکتىن اۆزونون مسئله‌لری آز دئیل دير).

۶-ملی ایدئولوژى نین فورمالاشماماسى

ایندى آذربایجان آكتیویستلری آراسیندا گوجلو بیر ملى ایدئولوژى نین حتى اساس‌لارى دا آيدىن دئیل دير. نه بير سیاسى پلاتفورم اوزره عمومى راضى ليق وار، نېتلە بير ملى ایدئولوژى و سیاسى پلاتفورمین مباحثه‌سینى باشلاماق اوچون لازماً اولان نظرى ئىمنتلر مناسب بير سويه‌ده يايقين و آيدىن اولدوغونو ادعا ائتمک اولا. اگر بئله تئوريك استروكتورلارین معجزه‌ايله يارانىب ياييلماسىنا اينانماساق، بوردا بلکه تعجب دوغوران بير شئى يو خدور. بيزدەن قاباخكى نسلين معنوی ارتىه‌سيىنەن فايدالانمايىب، اوزو مووزدە خيرداچى ليق لارلا مشغول اولاركىن بو آغىر ايشلە غىب‌دهن گلېپ مشغول اولسا لاردا بىزه اونون خىرى نه اولا بىلر. بو ساحده ماكياولى نين معروف سۇزو داهيانه سىن له نىز: دين (يا همان ایدئولوژى) منم-منم لیکلرە غالباً گلېپ پېيمىتىي انسان اجماعلا رىيندان بۇ يوک دؤولت‌لری نين يارانماسىنا لازم اولان زمينەنى ياراتىدى.

ملى ایدئولوژى دەن دانىشاركىن صحبت تئوريك اثرلرین يازىلماسىندا گىتمىر. چوخ ملتلر اۆز ملى آزادلىق مبارزه‌لرینى آكاديمىك آراشدىرمالار او لماداندا ايرەلى سورموش لر. بوردا بير ملت آراسیندا هامى نىن نه ايستەدى بى حاقدا آلده اولان عموم ملى بير راضى ليق (عمومى وفاق) داها مهم دير. آذربایجانلى لار آراسیندا بئله بير راضى لىغىن او لماماسى خوشاكلىمزا اولدوغو كىمى بير فاكت دير. ملى ایدئولوژى يەچاتماق اوچون او جمله‌دهن زامان، مساعد شرايىط و گوجلو آزىتاتورلار لازم دير. آيدىن ليق اۆز نۇئەسىنە تئوريك اثرلر، كتابلار و مطبوعات او رقانلارى يارادىب، گىنىش مطالعه‌لر و مباحثه‌لرە آل وورماقلا بو يولدا ياردىمچى اولا بىلر.

بنەديكت آندرسون ۱۹۸۳-لە آمریكا و انگلترەدە (انگلستاندا) نشر اولونان "خيالى اجماع لار" (Imagined Communities) آدلى اثرىندا مدرن دؤولت ملت‌لری بير پاراوه‌م و خيال‌لارين يايلىپ، عمومى لىشمەسى نىن نتيجه‌سى او لدوغونو ثبوت ائتمە يەچالىشىر. آندرسون بو اثرىندا گۇستىرىرىكى بىر سىپىرى يەلە تارىخ بويو ھېچ اهمىتلى بىر رابطە دە ياشاماييان انسان‌لار و خالق‌لار تكجه "دويغولار" اساسىندا مدرن معنادا "دؤولت ملت" سویەسىنە قالخىميش دىرلار. بو دويغولارين يارانماسىنا گلدىكده ايسە ماكياولى نين سۈزۈنچە دين (يا باشقا بير ایدئولوژى) منم-منم لیکلرە غالباً كلمك‌لە ممكىن اولور. يوخسا منم-منم لیکلرین زھرى ايلە مسحوم او لموش "من لر" و "فردلر" ھېچ آنلامدا و ھېچ آد التىندا بىر لىشە بىلمىرلر.

منفی منم-منم لیک مسابقه‌سی

بو مهم بحث آذربایجان‌بایجان ملى حرکتى اوچون اىكى باخيمدان مهم دير. بيرىيىزيم "ملت" كىمى فورمالاشىپ-فورمالاشىدىغىمىزى دائىر مباحثەلرده. آمما بو مسئله بومقالەدە باشقا بير باخيمدان ماراخلى دير: خارجىه آذربایجان‌بایجان آكتىيويسىتلىرى آراسىندا حاكم اولان آتمسىفرىن آراشدىرىمىسى.

بىندىكىت آندرسونون فكرلىينه گۈرە: "ملت-دئولەت" لە اهالى آراسىندا يايىلمىش "مشترىك حس لر و مشترىك خاطرەلردن" دوغورلار، و تارىخ، دىن، ايرق و ساپرافاكتورلار اىكىنچى اوچونجو درجهلى رۇل اوينايىرلار. بىلە حالدا بوگون خارج دە آذربایجان مهاجرتى و ائلە ايسە آكتىيويسىتلىرىن آراسىندا مشترىك آنا وطن اراضىسى، مشترىك آنا دىلى، مشترىك تارىخ و دىن كىمى عامل لىردىن آرتىق پسيكولوژىك عامل لىرسايلان بىر-سېرىرىنە باغلى ليق حسى و مشترىك خاطرەلر حاكم اولمالى دير. بو باخىم دان منم-منم لىكلىرىن باتلاقىندا اسir اولان جمع لرىن ئىچە بىر آجىناجاڭلى دورومدا اولدوغۇنو باشا دوشىمك اولار.

بىلە لىك لە آذربایجان آكتىيويسىتلىرى آراسىندا موجود اولان انزىھى، واخت، مباحثە و فكر مبادىلەسىنە اولان ھوس دوزگۇن بىر استقامت دە (جهت دە) كانالىزە اولماق اوچون هەچ بىر شانسى يوخ دير. نتىجەدە بوتون بونلار غىيت سوپەسىنە بىر قورتارماياندا خالى چىرىپىشمالارا صرف اولۇنور. ساواد، اجتماعى شعور و عمومى معلومات سوپەسى آشاغى اولدوب، ملى فكر يا ملى ايدئولوژىنىن حتى جىزگى لرى نىن (طرحى نىن) اولمادىغى حالت بو داخلى مناقشەلىرىن سوپەسى دە آشاغى و ايرەندىرىيچى اولور.

۷- سىاسى اختلاف لارين رنگ سىز اولماسى:

يۇخارى دا ملى ايدەئولوقيانىن فورمالاشىمىدىغىينا اشارە اولدو. ملى ايدەئولوقيا، ملى آزادلىق حرکاتى نىن سۆز سوزىمباختەسىز فكرى تمل لرى اولمالى دير. بو ايدئولوقيانىن اساس لارى معين لىشىن، مختلف سىاسى فكرلىرى صاحبلىرى اۋزلىرىنى بىر مشترىك تمل لرە نسبت اىضاح ائتمەلە دىرلر: من حاقلى يام چون ملى ايدەئولوقيانىن اساس لارىنى دوزگۇن آنلايىب، اۋز سىاسى پلاتقىرمىدا نظرە آلمىشام ياسىن حاق سىزسان چون ... و ساير. ملى ايدەئولوژى حق و ناھق، محلحتلر، تاكىيكلەر و سىاسى آتدىيم لارين عيارلانما و يوخلانما مرجعى اولمالى دير. بوگون بىلە بىر مرجع يۇخدۇر. بو وضعىت دە سىاسى اختلاف لارين آشىب-داشىمىسى چوخ طبىعى حال ساپىلايىلدى. اگر تمل لر آيدىن دىئىل لر، اوңدا هر آغىزدان بىر آواز گلەمىسى چوخ طبىعى بىر حال اولا ردى. آمما نەدنسە بىلە دىئىل دير. اوردا بوردا آرایاڭلەن سىاسى فكرلىرى يابىر-سېرىرىنە بنزە يېرلىرى يادا كىنكرت فعالىتلىرى مىيدانىنا گلدىكىدە ايلكىن سىاسى آيرىلىق، فعالىت بىرلىيەن خىتم اولور. توران قورماق اىستەين لر، واحد آذربایجان ايدەھىسى نىن طرفدارلارى، فدراتيو ایران چىرىيە سىنە آذربایجان اىالىنى نىن مختارىتى ياسىن لىن لر، بوتون ملى ظلمىن آنا دىل يمىزىن رسمى دىل اولماسى ايلە آرادان قالخا بىلە جەيىنه اينانانلار و ساير ھامىسى كىنكرت فعالىتلىرى گلدىكىدە چوخ ياخىنلاشىرلار. بو مدعانىن بىر مثالى تربىون درگىسى دير. بو درگىنى حمايە ائديب، اۋزونون و اۋزوندەن بىلەن آذربایجانلى لار آراسىندا بوتون سىاسى فكرلىرىن صاحبلىرىنى گۈرمىك اولار. داها ماراخلى بودوركى بو درگىنىن مخالفلىرى دە (آز اولسالاردا) عين حالدا بوتون سىاسى فكرى قوروپلاشمالارى اۋزوندە احتوا ائدىر.

ملی ایده‌ئولوقيانين غييت ينه رغماً بو سياسى ياخين ليق آذربايجان ملي حرکاتى نين آن بئيووك خوشبختلى بى اولمالى ايدي. آمما تأسف له بئله دئيل. سياسى فكرلار آيريلىغى نين رنگسيز اولماسى باعث اولوركى جريانلار، درنكىلر، مطبوعات اورقانلارى و شخصلر اوز پروفيل لرينى معين لشديرركن، سياسى پلاتفورم لار يئريته، منم منم لیک داوسى، اتهاام، آد قويماق (پان توركىست، ايرانچى و يا باشقا بير دؤولته بااغلى اولماق و سايى اتهاام لار كىمى) و باشقا زهرلى متدار آآل آتماعى لاييم گئورولر.

۸. داخلى وحدت يارادان خارجى عاملين ضعيف حضوري:

بوگون آذربايجان اكتيويستلىرى نين بير قسمى نين معناسىز و يونگول داخلى اختلاف لاردا بوغولماسينا باعث اولان باشقا بير عامل كىمى عادتاً بيرلىك يارادان خارجى مانعه لرىن گۆز اۇنوندە اولماماسى دير. معلوم فاكت دير كى هرگاه بير خارجى عامل بير جمعى ھدهلە بير (تەديد ائدىر) اوんだ بو جمع ده داخلى وحدت يارانىر. بوگون آذربايجان لى لارين بوردا حاقيندا بحث اولان محفل لريندە بىزىم وارلىغىمېزى هرياندان ھدهلەين قارا قووه لرىن وجودو، پلانلارى و گوجلو جەتلرى بىلە كەدەن (عمدى) انكار اولماسادا گۈر سىنلىمۇز و اهمىت سىز بير سىمادا تصویر اولونور. بو مسئله نين بلکە نمونه‌سى كاراكتىر داشيان بىرىنى بير دوستين آلماندا اوز ياشادىغى شەھدە شاھدالىدوغو احوالاتدا آيدىن ليق لا گۈرمىك اولور:

"... يېنى جە كۈچدۈرۈم شەھرە وضع داھادا پىس ايدى. بوردا او وانختا كىمى گۈر دويمۇم و اشىتىنى يېم حال لارين هئچ دە اكسىزم نمونه‌سى سايىلمايان محفل لرىن بىرىنە گۈل گىنلە باشلايدىم، اول لار هامى بو محفل دە اولمايان آذربايجان لى لارين هر بير ايشىنى بىس لە مك لە مشغول ايدىلر. ائلە بىل بومحفل باشقا آذربايجان لى لارين علەيھىنە يارانميش دير. ايش باجاران و يَا بىرايش گۈرەنلە قارشى غييتلر داھا زەرلى ايدىلر. ائلە بىل هامى گۈز گۈزە دوروب بىرى نين بير ايش گۈرمە سىنى گۈز لە بىردى. بىرىندهن بير كىچىك يابئيوك فعالىت باش وئرەن كىمى تلفونلار ايشە دوشوردى ... آمما هميشە يېشكە سۈزىر دانىشىپ آللارىنى آغدان قارايا وورمايان لار راحات ايدىلار مباختە اولان ۵ مسئله نين ئىسى سايى آذربايجان لى لارين اوزلارى، فكرلارى و فعالىت لرىنە قارشى ايدى. ياواش سياواش ايش صرف عوام آراسىندا موجود اولان غييت چىلىك سويمىسىنە يېنلىدى. قاباخ ياشادىغىم شەھرە باش وئردى بىنى كىمى بوردادا غييتلر محفل يىن اوز اىچىنەدە سراتى ائتدى. داھا "دشمن" محفل يىن اىچىنەدە آخтарىلدى. هەر بى دوشمن پالتارىنى بىرى نين آينىنە گىشىدىر مك اىستيردى بىر ئەفرىن بخت اولدوزو خصوصى ايلە باتميش گۈر دىنوردو. بور يازىق يىن آدى هەر غييت دە چككىلىرىدى. آخر بىرى يارانميش وضعىتى بئله توصيف ائتدى: اگر فلان كىس بوردان گىتسە اوnda بىز يازىق او لا رىق! چونكى داھا نە دالىنجا دانىشماغا بىر آدام قالار و نە گۈرمە يە بىر ايش!! وضعىت يىن بئله بىس اولدوغۇنۇ گۈرە بىلەن و گۈر دويمۇنۇ بئله آچىق اعتراف ائتدى يېندهن خوشوم گىلدى ..."

فارسجا يازىلماش مكتوب دان ترجمە اولموش بو سطرلر دەكى احوالات اوزو بئله منظرە لرىن شاھدى اولمايان لارا اينانىلماز گلسىدە، نە قىدر آجى اولسادا، تأسىل او لسوون كى تكجه بىر شەھرە عايد دئيل دير. بو زەرلى آتمىسلەر

منفی منم منم لیک مسابقه‌سی

چو خلارینى بئله محفل لردهن همیشەلیک اوزاقلاشدیرىپ، داها چو خلاریندا بئله محفل لره ياخىنلاشماق ھوسىنى
ھمیشەلیک اۇلدوروب دىر.

۹-تشكىلات ھىرارشىسى نىن اولماماسى

بو اوغوسوزلار و طفيلي لر قوشونو ھر حرڪت يىن سوراغينا گئدە بىلر و كنكرت شرايطة دهن آسيلى اولاراق منفى يا مثبت
بىر رۇل اوينيا بىلرلر. اوغورسوزلارين بوتون انقلاب لارين مليون لوق قوشونو آراسىندا فعال حضورو سۆزسوز دىر. باشقۇا
طرفدهن ھرىشكىلات يىشلىرىنە فعالىت ائتمەين آمما تشكىلات يىن حمايەچىسى و
ياردىمچىسى اولان قووه‌للى دولو اولور. ايران سىياسى تشكىلات لارى اونلارى احاطە ائدهن قووه‌لرى مشغول ائديب
اۆزلىرىنه باغلى ساخلاماقدا مىن بىر شىوه يە آل آتىردىلار. بو قووه‌لر چوخ واخت ساي و كميتسا خىمېت دان تشكىلات يىن
اۆزۈندهن بئيوىك اولور دولار.

آيدىن دىر كى هەچ كسىن آلنيا طفيلي اولماق يازىلما يىب دىر. آمما ھر تشكىلات آپاردىغى فعالىت لردهن آسيلى اولاراق
اۆز ھىرارشىسى نى يارادىر و بو ھىرارشىنىن واسطەسىلە، اۆزۋايلە بو طفيلي لر آراسىندا چىكىدى بى سرحدلىرى قورۇبور.
مثل اوچون بىر ساده حوزه دە عضو اولماغا ائلە رىتواللار و قايدالار قويوركى بىر مكتباخانا يىلە ديانخانا گۈرمە مىش
طفيلي اوچون دؤزولمىز و حوصلە آپاران اولور. تشكىلات اۆز عضولرىنى مختلف كاتە قورى لرە بئولور و ھر كاتە قورى يە
مخصوص بىر استاتوس قائل اولور. ھركىس بىر رتبە آرتىپ يوخارى كاتە قورى يە منسوب اولماق حسرتىندا اولور. بو
ترفع رتبە ايسە بىر باغلى قاپىي اولوركى اونون آچارى رەبرلىگىن آليندن بىر آنلىغادا چىخىمېر. نتىجە دە طفيلي لر ايلە
تشكىلات آراسىندا و تشكىلات يىن آشاغىسى ايلە يوخارى سى آراسىندا مانعەلر كىچىلمىز اولماسادا، محكم
اولور بىگونكى آذربايچان تشكىلاتلارينا گلدىكىدە بئله بىر ھىرارشى نە سۆزۈن منفي معناسىندا (بوروکراسى فورموندا) و
نه مثبت معنادا يو خدور. نتىجە دە آذربايچان آكتىبىستلىرى نىن يىغىنا جاقلاڭارى و تنفس ائتىكىلرى فضالاردا ھامى نىن
(اوجملەدەن طفيلي لرىن) ھامى ايلە قول بىوپۇن اولماسى نىن شاهدى اولماق اولار. بوردا هەچ نەيىن اوزۇن مدتلى
ارزش سايىلما سينا اينانماق اولماز. بوردا آشاغى دان يوخارى اوغورسوزلار و طفيلي لرىن پناھ گىتىرىدى بى نىن شاهد
اولماقا برابر، اونلارين ھر بىر ارزشى آياق آلتىندا تاپتاalamalarينى و ھر بىر استروكتورون اونلارين وجودىلەدا وامسىز
اولدوغونو گۈرمىك اولار. بونلارين جولانگاهىدا چەورىلەمىش فضالاردا ايسە گىشتىرىنى اوزىش لرە اينانان
آداملارين حضورو سىرەكلىشىپ و داغىلما گادۇغۇرۇ گئدە بىلر. بئله فضالاردا ھامى عەھدىسىنە آلدىغى رۇل دان،
باشقالارى نىن اوغورلارىندان و اۆزۈنون اوغورسوزلۇغۇندان ناراضى قالىر. بىر سۆز لە ھامى ھامى نىي يا ھەرە اۆزۈندهن
سواى باشقالارىنى گناھكار گۈرور.

يوخارى دا قىد اولدوکى "منفی منم منم لیک مسابقه‌سی" سىياسى باخيمدان ئۇتىرالدىرى. يعنى بئله بىر مسابقه، تصور
اولونان ھر ايکى سىياسى فكرە اينانلار و عىنىي سىياسى فكرە اينانلار بلوکى نىن ايچىننەدە باش وشىرىر. آمما بو ادعانى
رد ائتمەدەن دقت ائتمىك لازم دىر كى طفيلي لرىن ھارا جذب اولوب ھارдан اوزاقلاشمالارى سىياسى فكر، فعالىت
شىوه‌لرى و تشكىلات استركتورلارى كىمىمى فاكتورلارا قارشى ئۇتىرال دئىل دىر.

منفى منم-منملىك مسابقهسى

اىريک هوفرىن فىكتىنه گۇرماو غورسوزلار اساساً راديكال شعارلارا جذب او لورلار، فعالىت شىوهسى باخيمىدان حربى و انقلابى مارشلار، قىشقىرماق و داغىتماق، گوجلوسركردە سئون و جماعتىن راكسياسىنا (عکس العمل ينه) حساسلىق و باغلى لېغىنىي ايتيرمىش كىچىك سكتارىستى قوروب لار طفيلي لر اوچون ايدهآل سايىلىرى.

اوغرسوزلار و طفيلي لر قوشونو عين حالدا هر آداما قول اولماق و هر "اماما" بىعت ائتمىكىدە اۆز دردلرىنه تو خداق تاپا بىلمىرىلر. اونلار عادتاً انسانلارا انسان كىمى هېچارزىش قويىمايان عين حالدا اۆز مقصىدلرى يولوندا باشقالارىنى manipulation ائدىب، اونلارдан استفادە ئىتمك اىستەبنلەر جذب او لورلار. جذب او لاندان سونرا دا يالان، سؤپوش، هده (تهدىد)، فيزىكى حملە و بونلار كىمى متىلاردان چكىتىمەين طفيلي بىر شخص جمع قارشى سىندا سۈزسۈز اوستۇن لوكلرى او لور. چونكى بو متىلار قارشى سىندا دوران جمع هemin متىلاردان استفادە ئىتمىيى اۆزۈنە سىغيشىدىرى يالىمەير. (معروف مثال: ايت آداما هوروب يا آدامى قاپدىغى حالدا، آدام نه ايتە هورور و نه ايتى قاپىر!)

اۆزۈن سۈزۈن قىصاسى: تشكىلات هىرارشىسى اۆز يېرىنەد و متعارف حدىنە اجتماعى و سىاسى فعالىت اور قانلارىن كادرلار باخيمىدان صاف چوروک ائدىر و بو اور قانلارىن سىرالارىندان فعالىت ائدهنلىرى آشاغى بىر يېر يا يوكسک بىر منزلت ده او تور دما سىينا هامىنىن قبول ائتدى بىي بىر اساس يارادىر. (يازىلىلى و "يازىلما مىش" نظامىنامە).

بو هىرارشى او تورىتە بىحرانى و منم-منملىك داوالارىنَا سون قويا بىلر. بو هىرارشى تكىجە ملى ايدئولوژى، بىلىك و تجرىيە اساسىندا، انتلکتوئل بىر آتمىسفردە، صداقتلى و حقارت عقدەلىرىنەن اوزاق آداملار آراسىندا يارانا بىلر. بىلە هىرارشىلىلى استروكتور و اولان تشكىلات يىن اۆزەبىي معين سايىدا كىفيتلى كادرلار و عضولرلە محكىم لىنى دىر. بوجور نىچە لايەلى (ھىرارشىلى) تشكىلات لارىن يارانما سىينا لازىم او لان مصالح يىنى بىلىكلى، صداقتلى و كۈنول لو دىسپىلىن قبول ائتمەبى باجاران آداملارىن اولما دىغى شرایطىدە هامىنىن هامى ايلە قول بويون او لوب ضابطە سىزىدە سىپىلىن سىزا اور قانلار يارادماق دوزگون دىئل دىر. هر باخيمىدان مختلف سوېھلەر منسوب او لان شخص لرى بىر يېر يېغىماق نهايت هامىنى هامىنىن قارشى سىندا قويىب، تشكىلات لار و حتى محفىل لرى آتمىزە ائدىر. بو پروسە آرتىق بىر سىرا شەھىلدە باشاچاتماقدا دىر. يارىم چىلىق و ضعيف درنكلر داغىلىرى و سونونجو قالان آدام (لار) منھزم قوشونون بايراغىنىن، هر دم توزۇنۇ سىلەمەلى او لور. گۇرۇش لرىن باش وئرىدى بىي آدىسىز آدرس سىز محفىل لرىن داغىلىمىسى ايلە آذربايچان آكىيويست لرىنىن تكىك آداملارا تجزىيە اولماسى (آتمىزە اولماق) آجى بىر فاكت او لور.

بو مسئله "بىر لايەلى تشكىلات دا بىحران" آدىلى مقالەدە (تربىون، ۲-جى سايى، ص ۱۷۴-۱۸۶) آچىلىپ و اوردا مقالەنین يازىلدىغى تارىخىدە ايسوچىدە حكم سورەن شرایطە او يعون بىر چىخىش يولو گۇئىستەرلىمىشىدى. آمما مسئله نىن قلوبال حللى آيرىجاو اطرافلى مباحثە او لونمالى دىر.

مسئله بودور كى حاضر كى آذربايچان رىبا ياجان مهاجرتىنىن فعاللارى مختلف سىاسى فکرلر و سىاسى معلومات اساسىندا سىاسى بلوکلار يا پارتىالارا بېلۇنمه مىشى دىرىلر بوردا چوخ آشاغى سوېھدە سىاسى لىشمك و ساوا دلاشماق لا بىر چوخ بىر يوكسک سوېھدە منم-منملىكلىرىن شاھىدى اولماق او لار. آذربايچان رىبا ياجان مهاجرتى آكىيويست لرىنىن

منفى منم-منم لیک مسابقه‌سی

تنفس ائتدیکلری آتمسفر بو منم-منم لیکلرین زهری ایله آغیرلاشمیش دیر. بو میدان "من"لرین، "باتمان"لارین و "بوردا منم، بغداددا کور خلیفه دیر" شعواری وئرنلرین جولانگاهی اولوب دیر. مسئله‌نین آغیرلیغی تکجه آداملارین شخصی یا کنه اختلاف‌لاری دئیل دیر. ایش ائله بیر مکانیسم‌لر و منفى معنادا "مساعد" شرایط واردیر کی بو نفع اختلاف‌لاری دائم او هر بیر کیچیک محفل‌دهه‌یارادماغا قادر دیر. ظن ائتمک اولارکی بو مکانیسم بو گونکو افکت و سرعتی ایله فعال قالسا آذربایجان ریاست‌جمهوری آتمیزه ائده‌نه کیمی شیطانی ایشینی دوام ائتدیره‌جک.

"منفى منم-منم لیک مسابقه‌سی" یوخاری دا شرح ائدبیمش بیر چوخ چاتیشماماژلیق لارین (عرفانی معنادا) "تجلى" سی دیر.

۱۰- دمکراسی و تشکیلاتلانماق عننه‌لری نین ضعیف‌لی بی

بیر پارا تجربه‌لرین گؤستردى بینه گئروه، تشکیلاتلانماق عننه‌لری (ستنلری) و دمکراسی نین اولمادیغى شرایط‌ده تربیه اولموش انسان قوروپ‌لاری بيرده‌ن بیر بیر شوپلاشماق شانسى تاپیرلارسا، بیر پارا خسته‌لیکلرە دوچار اولماقلاری حتمى دیر. یوخارى دا ساییلان خسته‌لیکلر و چاتیشماماژلیق لارین چوخو بیزیم کیمی بيرده‌ن بیر بیره تشکیلاتلانماق شانسى تاپمیش قوروپ‌لارین چوخوندا، اوزونو گؤستر میش دیر. عراق كوردلری و ایسوجین «لاپ‌لا» يا باشقا آدلا «سامى لر» يىنى بوا دعاينىن ثبوت‌ینا مثال کیمی گؤستر مک اولار.